

Opnemen of niet opnemen?

Het geheim van de verhoorkamer

Patrick van IJendoorn, journalist te Londen

Sergeant Lewis zet de bandrecorder aan, maakt zich bekend en spreekt de tijd in. Vervolgens stelt Inspector Morse de eerste vraag.

Met enige jaloezie zal de Nederlandse advocaat dit tafereel aanzien. Bij levensdelicten wil er nog wel eens een (video)band meedraaien, maar bij de gemiddelde strafzaak moeten de procesdeelnemers vertrouwen op het geheugen, de nauwkeurigheid en de integriteit van de verhoorders. Engelse advocaten kijken meewarig naar deze verhoorpraktijk. 'Bij ons is zelfs de politie tevreden...'

Een 47-jarige man uit Bergen nam afgelopen zomer het zekere voor het onzekere. Met een verborgen taperecorder zetelde hij zich in de verhoorkamer van de recherche. De man deed dit voor het geval tijdens de rechtszaak zou blijken dat de weergave van het politieverhoor niet zou kloppen. Het ging in deze zaak om een middelgroot misdrijf, het stalken van een rechter, maar wat zou er zijn gebeurd wanneer de rechters met hun oren kennis hadden kunnen nemen van de politieverhoren in de Puttense Moordzaak en de Schiedamse Parkmoord? Zouden er dan ook valse bekentenissen zijn afgelegd?

De discussie hierover duikt zo nu en dan weer op. Naar aanleiding van de Zaanse verhoormethode bijvoorbeeld, en de IRT-affaire. Hebben de rechercheurs geweld gebruikt? Wat voor een toezeggingen zijn er precies gedaan? Zijn er ook open vragen gesteld? Kortom, hoe waardevol is de handtekening van de verdachte onder 'zijn' verklaring? Met de zegen van de Recherche Adviescommissie zette minister van Justitie Winnie Sorgdrager indertijd een eerste stap door sommige verhoren tijdens moord- en doodslagzaken op video te laten opnemen. Maar daar is het bij gebleven. 'En er zijn ook geen plannen om iets te veranderen,' stelt woordvoerder Leendert de Lange namens het college van procureurs-generaal.

NIET ZO HANDIG

In de meeste strafdossiers is de verklaring bij de politie de Heilige Graal, maar tegelijkertijd ook

V.l.n.r. de acteurs Daniel Boissevain, Victor Reinier en Piet Römer in de tv-serie Baantjer

de Achilleshiel. De Amsterdamse communicatiewetenschapster Martha Komter, gespecialiseerd in communicatie binnen een juridische omgeving, deed drie jaar geleden in het *Tijdschrift voor de politie* verslag van haar veldwerk in de verhoorkamers. Daaruit blijkt het probleem van het politieverhoor: enerzijds moet het verhaal van de verdachte serieus worden genomen, anderzijds moet de inhoud 'relevant' zijn voor de rechters.

De Amersfoortse strafpleiter Eduard Damman, die de Puttense Moordzaak deed bij rechtbank en hof, is er van overtuigd toen al waren vrijgesproken als de rechters kennis hadden kunnen nemen van de verhoren. Volgens hem is de discrepantie tussen het gesproken en geschreven woord een goede reden om verhoren op te nemen. 'Ook wanneer de vragen en antwoorden in juiste bewoordingen zijn weergegeven, staat het niet vast dat cliënt zijn verklaring in vrijheid heeft afgelegd. De wijze waarop (de toon, het volume, de snelheid van vragen stellen, de sfeer tijdens het verhoor) komen niet tot uitdrukking in het proces-verbaal. Er worden trucs toegepast, zoals de verhoren afwisselend laten plaatsvinden

door een aardige en een 'kwade' verbalisant, praten, belonen met koffie en sigaretten of de verdachte voorhouden dat een bekennende verklaring leidt tot vrijlating of een goed woordje bij de rechter.'

Zijn Amsterdamse collega Babur Beg heeft soortgelijke ervaringen: 'Ik begrijp van mijn cliënten dat het verhoor in aanwezigheid van de raadsman "anders" verloopt. Er wordt niet, althans minder, doorgezeurd om toch te verklaren als de verdachte wil zwijgen. Er wordt niet geschreeuwd en er wordt eerder gestopt met toespelingen op het thema "als je niet vertelt wat je weet, zie je je kinderen de komende tien jaar alleen tijdens het bezoek in de gevangenis"'

Advocaat Peter Plasman ziet echter ook enkele schaduwzijden. 'Soms zit ik bij een verhoor en dan hoor ik mijn cliënt iets verklaren dat niet zo handig is, maar wat door de rechercheurs niet wordt opgepikt. Dan is het prettig voor mijn cliënt dat de rechters dit nooit te weten zullen komen.' Dat speelt volgens hem nog sterker bij visuele opnamen. 'Een medeverdachte in een ernstige strafzaak smet eens een computer door

Foto: Kippa

de verhoorkamer, terwijl hij tijdens de zitting zelf een rustige indruk maakte. Beelden daarvan waren later bij Peter R. de Vries te zien en hebben waarschijnlijk geen positieve indruk achtergelaten bij de rechters.’

QUICK-FIRE

In Londen heeft strafrechtadvocaat Martin Huseyin, werkzaam bij Tooks (het kantoor dat onder meer zaken behartigt van het Kosovo Bevrijdingsleger bij het oorlogstribunaal in Den Haag), weliswaar twijfels over videoverhoren (‘Na drie dagen voorarrest zien cliënten er doorgaans niet meer representatief uit’), maar voor gebruik van bandrecorders heeft hij niets dan lof: ‘Het opnemen werkt prima. De aanklager maakt een geschreven samenvatting en presenteert deze bij de regiezitting. Wanneer de advocaat de inhoud betwist, wordt de band geheel of gedeeltelijk afgespeeld.’ Dit laatste is precies de vrees die heerst bij sommige Nederlandse rechters (oud-rechter Boris Dittrich van juristenpartij D66 is overigens wel voor opnemen), namelijk dat zittingen langer gaan duren. Koudwater-vrees, meent Huseyin: ‘Het afspelen gebeurt misschien in tien procent van de gevallen. Voor mij als advocaat betekent het wel iets meer werk, omdat ik het hele verhoor moet afluisteren. Zeker in zaken waarin mijn cliënt de beschuldiging aanvecht. Maar ik heb het er graag voor over.’

Het opnemen van verhoren werd er na enkele verhoorschandalen, met name in enkele IRA-zaken, in 1984 wettelijk verplicht. ‘Er waren belangrijke zaken waarin de verdachten volhielden nooit te hebben bekend, anders dan de politie verklaarde. En de rechters geloofden steevast de politie. Ten onrechte, bleek soms,’ aldus advocaat Michael O’Kane, van het Londense kantoor Peters & Peters.

Niet iedereen was er van overtuigd dat opnemen juridische dwalingen zou voorkomen. Linkse

politici zagen in deze maatregel een zoethoudertje, omdat met de *Police and Criminal Evidence Act* op hetzelfde moment de opsporingsbevoegdheden werden versoepeld. De politie zelf voelde zich ondertussen op de vingers gekeken.

Onderzoek wees uit dat de autoritten naar het politiebureau langer werden, zodat een groot deel van het verhoor op de achterbank van de politieauto kon plaatsvinden. Inmiddels moet alles wat in de wandelgangen, cel of politieauto verklaard is, later op tape worden nagezegd.

Voor de politie bleken er zelfs voordelen aan het opnemen te kleven. Het tempo van de verhoren ging omhoog (‘Quick-fire question and answer’) en er werd geen tijd verspild aan het maken van notities, tijd die de verdachte kon benutten om na te denken over het te geven antwoord. ‘Bovenal heeft het positief gewerkt voor het imago van de “Bobby”. Er is immers een einde gekomen aan allerlei beschuldigingen over misdragingen in de verhoorkamer,’ voegt Huseyin toe.

Onlangs liet Baden Skitt, werkzaam bij het Criminal Cases Review Commission, zich in *The Daily Telegraph* positief uit over de opgenomen verhoren. ‘Het heeft ertoe geleid dat het aantal gerechtelijke dwalingen is verminderd.’ Zelf had hij op 21 november 1974 dienst als rechercheur toen de IRA een pub in Birmingham opblies, hetgeen leidde tot een dieptepunt uit de Britse justitiële geschiedenis, compleet met mishandelingen op het politiebureau van de ‘Birmingham Six’.

ONOORBAAR

Het ontbreken van zulke schandalen in Nederland is volgens de Leuvense strafrechtgeleerde Cyrille Fijnaut een verklaring waarom het opnemen van verhoren nog geen gewoonte is in Nederland. Hij ziet nog een tweede reden: ‘Het politieverhoor wordt op het continent – als gevolg van de inquisitoriale traditie – van groter belang gevonden dan in de Angelsaksische

wereld. Daarom kan de politie hier meer rekenen op beschutting – door de publieke opinie, de politiek en de juridische wereld, advocaten uitgezonderd.’

Uit de praktijk blijkt dat de zittende magistratuur zelden twijfelt aan het politiewerk. In geval van twijfel wordt er, meestal tijdens het hoger beroep, een rechercheur als getuige opgeroepen, maar zelden voegt diens verklaring iets wezenlijks toe aan het dossier. Een Amsterdamse raadsheer laat, in de wandelgangen, weten dat de klachten van verdachten over het optreden van de politie zelden gehoor vinden in de raadkamer. In de Schiedamse Parkzaak, waarin een man achttien jaar cel en tbs kreeg opgelegd voor een moord die hij niet begaan bleek te hebben, heeft dit vertrouwen funest gewerkt. De Hoge Raad negeerde de twijfels die rechtspsycholoog Peter van Koppen had geuit over de manier waarop de bekentenis tot stand moest zijn gekomen.

Toch meent het Openbaar Ministerie dat de huidige systematiek goed werkt. Afgezien daarvan stuit het opnemen van verhoren volgens Leendert de Lange op ‘capaciteitsproblemen’. Een opmerkelijk obstakel in een land dat koploper is waar het gaat om aftappen van verdachten. Van Koppen, coauteur van het boek *Dubieuze zaken*, noemt het een drogreden. ‘Het gaat uit van de veronderstelling dat elk opgenomen verhoor ook verbatim uitgewerkt moet worden. Maar dat is een raar en inderdaad zeer inefficiënt idee, dat door verstandige politiemensen en officieren ook niet aangehangen zal worden. De enige werkelijke reden die ik kan bedenken is dat men zich in de verhoorkamer nogal eens op een onoorbare wijze gedraagt.’

AGENDA

Indirecte octrooi-inbreuk

Op woensdag 8 december behandelt Gertjan Kuipers, advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek te Den Haag het onderwerp ‘Indirecte octrooi-inbreuk’. De lezing duurt van 16.00-18.00 uur en lezing is voor belangstel-

lenden vrij toegankelijk. Locatie: Molengraaff Instituut voor Privaatrecht, Drift 9, 3512 EN Utrecht. Aanmeldingen bij mw. J. Borlee, tel. 030-253 77 23 of via e-mail: j.borlee@law.uu.nl